

T. XXVII (2024) Z. 3 (75)
ISSN 1509-1074
10.24425/rhpp.2024.151849

ROCZNIK
HISTORII PRASY POLSKIEJ

*Kronika Poświęcona Sprawom
Polskim (1971–1985):
A periodical of the 1968
Polish political émigrés
in Scandinavia*

**Pismo uchodźców
politycznych 1968 roku —
skandynawska „Kronika
Poświęcona Sprawom
Polskim” 1971–1985**

Instytut Mediów, Dziennikarstwa
i Komunikacji Społecznej
Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach
ul. Uniwersytecka 17
PL 25-406 Kielce
e-mail: chwastyk@ujk.edu.pl
<https://orcid.org/0000-0002-3463-6432>

**Jolanta
CHWASTYK-
-KOWALCZYK**

KEY WORDS:

Polish press in the late 20th century, Polish political
émigrés in Denmark, Polish-Scandinavian Research
Institute, Eugeniusz S. Kruszewski (b. 1929),
Tadeusz Głowacki (1917–2001)

SŁOWA KLUCZOWE:

„Kronika poświęcona sprawom polskim” 1971–1985,
Kopenhaga, Sztokholm, prof. Eugeniusz Stanisław
Kruszewski, inż. Tadeusz Głowacki, Emil Ashøj,
Pro Polonia

Streszczenie

Artykuł przedstawia ogólnoinformacyjne pismo polityczno-społeczno-kulturalne, miesięcznik, a następnie dwumiesięcznik, półoficjalny organ Naczelnego Komitetu Wolnych Polaków w Danii o nazwie „Kronika Poświęcona Sprawom Polskim”, wydawany w latach 1971–1985 w Kopenhadze. Periodyk był skierowany do rzeszy uchodźców politycznych, przede wszystkim na terenie Skandynawii, ludzi różnych zawodów, pochodzenia społecznego, wykształcenia, których łączyła nienawiść do narzuconego narodowi polskiemu po drugiej wojnie światowej ustroju społeczno-politycznego przez komunistów. Zasięg oddziaływania pisma z czasem rozszerzył się na cały świat w wyniku współpracy redakcji z Polakami osiadłymi w różnych krajach. Twórcą i redaktorem naczelnym pisma był prof. dr hab. Eugeniusz Stanisław Kruszewski, historyk, politolog — związany z Polskim Uniwersytetem na Obczyźnie w Londynie, ekonomista, działacz społeczny, dyplomata — pełnił funkcję Delegata Rządu RP w Londynie na Królestwo Danii w latach 1976–1990. Idea powołania do życia „Kroniki” miała swe źródła w konieczności uruchomienia platformy wymiany myśli i nawiązania kontaktu między rodakami, którzy znaleźli się w Danii głównie z przyczyn politycznych. Bezpośrednim impulsem były wydarzenia na Wybrzeżu w Polsce w grudniu 1970 r.

Summary

This article presents the political, social and cultural periodical (which began as a monthly, but then switching to a bimonthly cycle) *Kronika Poświęcona Sprawom Polskim* [*A Chronicle of Polish Affairs*], a semi-official organ of the Supreme National Committee of the Free Poles in Denmark, published in Copenhagen in 1971–1985. Its target audience were Polish political émigrés of all social classes, professions and educational status, primary in the Scandinavian countries, driven by hatred to the political and social system imposed on Poland by the communists in 1945. The outreach of the magazine soon extended to the Polish diaspora worldwide thanks, among others, to the its founder and chief editor Professor Eugeniusz Stanisław Kruszewski, historian and political scientist connected with the Polish University Abroad in London, economist, social activist and diplomat — he held the post of Delegate of the Government of the Republic of Poland in Exile to the Kingdom of Denmark in Copenhagen in 1976–1990. The idea of launching the *Kronika* was born out of the need to establish a communication platform for Poles who left or were expelled from Poland for political reasons, first in the aftermath of the December 1970 protests in Gdańsk and other Baltic cities.

Dania jest najmniejszym państwem w Skandynawii. Monarchia duńska składa się z Danii, Wysp Owczych i Grenlandii. Do 1940 roku należała do niej także Islandia, która w czasie niemieckiej okupacji Danii oderwała się ze wspólnoty, ogłaszając niepodległość. Dania nigdy nie była szczególnie popularna wśród Polaków, którzy z różnych przyczyn szukali swego miejsca poza krajem. Należy sobie uzmysłowić, że „Dania do roku 1893 stanowiła obszar zamknięty dla emigracji narodowości poza skandynawskich; wyjątek stanowili Holendrzy sprowadzeni na wyspę Amager w XVI wieku i portugalscy Żydzi, którzy mieli wówczas określone zadania gospodarcze na tym terenie”¹.

Przyjmuje się, że pierwsza fala Polaków, która pojawiła się w Danii na przełomie XIX i XX w. (do około 1929 r.²), była emigracją sezonową, tzw. buraczaną, zarobkową. Od 1893 r. tworzyły się nieliczne skupiska polskie, otrzymując pozwolenie na stałe osiedlenie na wyspach: Zelandia, Lolland, Falster i w południowej Jutlandii³. Eugeniusz S. Kruszewski ustalił, że „największe nasilenie ruchu migracyjnego przypada na ostatnie lata przed pierwszą wojną światową”⁴. Do wybuchu pierwszej wojny światowej większość przybyłych z przyczyn ekonomicznych do prac sezonowych wracała do swoich stałych miejsc zamieszkania. W wyniku wybuchu tej wojny, jak ustalił badacz, 80 proc. pozostało w Danii, która poczyniła kroki legislacyjne, by mogli przebywać na terenie tego państwa legalnie⁵. Wtedy zaczął się proces osiedlania bezpowrotnego, czyli emigracji osiedleńczej. Mowa tu o wychodźstwie z przyczyn ekonomicznych, politycznych, religijnych czy rasowych. Dopiero po drugiej wojnie światowej napłynęła nowa fala polskich uchodźców, a największa — polityczna, po wydarzeniach w PRL 1968 roku, obejmująca ludność pochodzenia żydowskiego. Kolejna fala emigrantów — nastąpiła w latach 80., potem po przyjęciu Polski

¹ E.S. Kruszewski, *Problemy osadnictwa Polaków w Danii 1893–1939*, Londyn, 1980, s. 11.

² Decyzją władz duńskich ostatnim sezonem emigracji polskiej w Danii był rok 1929. Nie dotyczyło to jednak Polaków, którzy przebywali i pracowali w Danii przed rokiem 1920. Za: E.S. Kruszewski, *Problemy osadnictwa Polaków...*, s. 11.

³ Tamże, s. 7.

⁴ Tamże; „Polak w Danii” 1918, nr 3, s. 23; „Polak w Danii” 1918, nr 4, s. 36; „Polak w Danii” 1918, nr 10, s. 73.

⁵ E.S. Kruszewski, *Problemy osadnictwa Polaków...*, s. 7 i nast.

w poczet krajów Unii Europejskiej (maj 2004). Trzy ostatnie fale emigracji najwięcej wniosły do kultury, gospodarki i życia społeczno-politycznego Danii. Wśród ubiegających się o azyl przeważali ludzie z wyższym wykształceniem, którzy widzieli potrzebę włączenia się w różne przejawy życia w nowym kraju osiedlenia oraz opanowania języka duńskiego.

Eugeniusz S. Kruszewski od dziesięcioleci zajmuje się badaniami dziejów wychodźstwa polskiego w Skandynawii, związkami Polski z krajami skandynawskimi oraz historią stosunków międzynarodowych w Europie Środkowej. Do Danii z przyczyn politycznych przybył wraz z rodziną w 1969 r. i osiadł w Kopenhadze⁶. Jego bogaty dorobek naukowy, popularnonaukowy i publicystyka są udostępnione w różnorodnych czasopiśmie na całym świecie oraz w ponad dwudziestu publikacjach zwartych⁷. Według niego Polaków w Danii w 1960 r. było około 12–15 tysięcy, łącznie z tymi już tam urodzonymi; obecnie szacuje się mniej więcej na 30 tysięcy⁸. Jest historykiem związanym z Polskim Uniwersytetem na Obczyźnie w Londynie, ekonomistą, działaczem społecznym, dyplomata, pełnił funkcję Delegata Rządu RP w Londynie na Królestwo Danii w latach 1976–1990.

Na podstawie badań archiwalnych przeprowadzonych w Kopenhadze przez Janusza Wasylkowskiego powstała monografia ilustrująca działalność emigracji niepodległościowej w postaci Komitetu na Rzecz Wolnej Polski, Naczelnego Komitetu Wolnych Polaków i Towarzystwa Polskiego w Danii w latach 1973–2001⁹. Magdalena Gawinecka-Woźniak jest autorką opracowania pt. *Polska–Dania. Stosunki dwustronne w latach 1945–1968*¹⁰. Piotr Olszewski skupił się na terroryzmie we współczesnej Danii¹¹. Reżyser Włodzimierz Herman po blisko 50-letnim pobycie w Danii poszerzył horyzonty polskiej i duńskiej humanistyki w dziedzinie konwer-

⁶ Wywiad przeprowadzony przez J. Chwastyk-Kowalczyk z prof. Eugeniuszem Stanisławem Kruszewskim w Kopenhadze 26 listopada 2021 r.

⁷ Przykładowo: *Z dziejów Polski i Skandynawii: rozprawy i studia na X-lecie Instytutu Polsko-Skandynawskiego (Fra Polens og Nordens historie: afhandlinger i anledning af Polsk-Skandinavisk Forskningsinstituts X års virksomhed)*, red. E.S. Kruszewski, E. Ashøj, København 1995; E.S. Kruszewski, *Bibliografia publikacji naukowych i publicystyki (1971–2018)/ Bibliografi over afhandlinger og publicistik (1971–2018)*, København 2019; tenże, *W służbie Polski i nauki. Instytut Polsko-Skandynawski w latach 1985–2015*, Kopenhaga 2015; tenże, *Duńczyk z Polską w sercu. Saga o Jørgenie Mogensenie*, Gdańsk 2020; tenże, *En dansker med. Polen i hjertet. Saga om Jørgen Mogensen*, København 2021; tenże, *Duńska poezja i proza oraz Polska. Przekład poezji i prozy na polski oraz komentarze*, Kopenhaga 2022; tenże, *Polen i Dansk lyrik, udvalg og kommentar*, København 2022; tenże, *Sylwetki z alei przyjaciół w „Polsce poza Polską”*, Kopenhaga 2022.

⁸ E-mail E.S. Kruszewski do J. Chwastyk-Kowalczyk z dn. 27 maja 2023.

⁹ J. Wasylkowski, *Na rzecz wolnej Polski. Towarzystwo Polskie w Danii i jego poprzednicy 1973–2001*, Kopenhaga 2002.

¹⁰ M. Gawinecka-Woźniak, *Polska–Dania. Stosunki dwustronne w latach 1945–1968*, Toruń 2015.

¹¹ P. Olszewski, *Terroryzm we współczesnej Danii*, „Studia i Analizy Nauk o Polityce” 2022, nr 2, s. 15–28.

gencji kultury za sprawą przekładów i opracowań dramatów i dzieł Szymona Anskiego, Sørensa Kierkegaarda czy Ludviga Holberga¹². Dobrze się dzieje, gdy znaczące postacie polskiej diaspory na obczyźnie dzielą się z czytelnikami swoimi doświadczeniami, jak również informacjami na temat ludzi twórczych, pełnych wigoru, nie tracących związków z krajem, którzy swoją patriotyczną postawą dają dowód na ciągłość bytu narodowego¹³. Badacz nie ukrywa, że „Polacy przybywający na Zachód, w tym do krajów skandynawskich, zwłaszcza z akademickim wykształceniem humanistycznym, tylko wyjątkowo mogli liczyć na zatrudnienie zgodne ze swoim przygotowaniem zawodowym”¹⁴. Na kwestie te zwrócili uwagę także inni uczeni¹⁵. Profesor Kruszewski przywołał pamięć o badaniach naukowych w XIX i XX wieku prowadzonych przez Polaków-emigrantów popowstaniowych na terenie Skandynawii: Henryka Bukowskiego, Ludwika Kubali i innych, jak i z ówczesnego zaboru pruskiego Józefa Jarochońskiego czy z okresu odrodzonej Polski Leona Koczego, Gerarda Kabudy, Józefa Jasnowskiego i Stanisława Sawickiego¹⁶.

Eugeniusz S. Kruszewski po trudnym okresie asymilacji w nowym języku i kraju od 1970 r. „zameldował się w Polsce poza Polską”, czyli w Londynie. Był uczestnikiem Kongresu Kultury Polskiej. Czynn timer włączył się w walkę o polską kulturę, o wolność, o niepodległość w polskiej diasporze na obczyźnie. Po powrocie do Kopenhagi otrzymał państwowe stypendium na studia doktoranckie w Instytucie Ekonomii Akademii Rolnictwa i Weterynarii (Det Kongelige Veterinaer og Landbohøjskole). Pod wpływem wydarzeń grudniowych w 1970 r. na Wybrzeżu założył czasopismo „Kronika Poświęcona Sprawom Polskim”, skierowane do środowiska polskiego w Danii. Redagował je do 1985 r., aż do powstania Instytutu Polsko-Skandynawskiego. Był także redaktorem i wydawcą „Notatek Towarzystwa Polskiego” (1991–2000). Współpracował ze wszystkimi ważnymi polskimi czasopismami emigracyjnymi ukazującymi się w wolnym świecie. Działalność publicystyczna była podstawą do przyjęcia go w poczet członków Związku Dziennikarzy Polskich

¹² W. Herman, *Polska–Dania. Na pograniczu dwóch kultur. Z notatnika i wspomnień reżysera*, Bielsko-Biała 2020.

¹³ J. Chwastyk-Kowalczyk (rec.), *Sylwetki z alei przyjaciół w „Polsce poza Polską”*, Kopenhaga: Instytut Polsko-Skandynawski, 2022, 188 s., il., ISBN 9788789048277, „Zeszyty Naukowe PUNO”, Seria trzecia, 2022, nr 10, s. 223.225.

¹⁴ E.S. Kruszewski, *W służbie Polski...*, s. 12.

¹⁵ Por. sytuację Polaków w Wielkiej Brytanii: J. Chwastyk-Kowalczyk, *Katyni, dipisi, PKPR na łamach polskich czasopism uchodźczych*, Kielce 2011 i in. publikacje tej autorki.

¹⁶ E.S. Kruszewski, *W służbie Polski...*, s. 12; tenże, *Duńscy przyjaciele sprawy polskiej*, Kopenhaga 2006; tenże, *Stanisław Lubicz Sawicki. In Memoriam 1907–2007*, Kopenhaga 2008; S. Helsztyński, *Stanisław Sawicki*, „Pamiętnik Literacki” [Warszawa], R. 36: 1946, z. 3/4, s. 369–374; Z. Ciesielski, *Pionier skandynawistyki*, „Dziennik Bałtycki” z dn. 24 XI 1992, nr 276 (Balticana); tenże, *Zbliżenia skandynawsko-polskie. Szkice o kontaktach kulturalnych w XIX i XX wieku*, Gdańsk 1972; L.B. Koczy, *Tycho Brahe a Mikołaj Kopernik*, „Zeszyty Naukowe PUNO”, seria trzecia, 2014, nr 2, s. 15–26.

w Londynie (1974–1990). By rzetelnie informować społeczeństwo skandynawskie o rzeczywistych celach polityki sowieckiej, powołał w 1973 r. Komitet na Rzecz Wolnej Polski w Skandynawii z oddziałami w Norwegii i Szwecji, który pod jego przewodnictwem został afiliowany do Głównego Komitetu Konferencji Współpracy i Bezpieczeństwa Europejskiego w Londynie, by wspólnie uczestniczyć w obradach na konferencji KBWE w Helsinkach. Po zakończeniu prac związanych z konferencją, z uwagi na pustkę polityczną na terenie Danii oddział Komitetu w 1975 r. przybrał nazwę Naczelnego Komitetu Wolnych Polaków z przewodniczącym Eugeniuszem S. Kruszewskim sprawującym tę funkcję do 1985 r.

Wracając do „Kroniki Poświęconej Sprawom Polskim”, należy podać, że w sumie wydano 178 numerów skandynawskiego miesięcznika, a następnie dwumiesięcznika, półoficjalnego organu Naczelnego Komitetu Wolnych Polaków w Danii¹⁷, edytowanego w latach 1971–1985 w Kopenhadze. Idea powołania do życia „Kroniki” miała swe źródła w konieczności uruchomienia platformy wymiany myśli i nawiązania kontaktu między rodakami, którzy znaleźli się głównie z przyczyn politycznych w Danii. Bezpośrednim impulsem stały się wydarzenia na Wybrzeżu w Polsce w grudniu 1970 r., kiedy władze komunistyczne w Warszawie rozkazały spacyfikować robotników, zwłaszcza w Gdyni. Jak zaznaczył Kronikarz: „Zastaliśmy na tutejszym terenie pustkę wymagającą niezwłocznego wypełnienia jej treścią autentycznie polską... Krwawy bunt robotników na Wybrzeżu w grudniu 1970 r. musiał przecież poruszyć sumienia polskie na całym świecie”¹⁸. Dalej skonstatował, że szybko opadły złudzenia co do odpowiedniej reakcji na te kwestie rodaków osiadłych w wolnym świecie. Redaktorowi nacelnemu zależało na tym, by nie identyfikowano jego i jemu podobnych uchodźców politycznych „z tą złą zmową milczenia, z obojętnością, zmaterializowaniem, wygodnictwem, z powtarzaniem sloganami przez lata nie mającymi pokrycia w życiu codziennym”¹⁹. Tak narodził się pierwszy zeszyt „Kroniki” (styczeń 1971), której towarzyszyło przesłanie: *Salus reipublicae suprema lex esto* — Dobro Rzeczypospolitej powinno być najwyższym prawem. Publicysta wyraził opinię, że spustoszenie, jakie zrobiły wśród emigracji lata zubożenia, bezczynności i bezsilności, lata niezgody, nie da się odrobić natychmiast, ale żeby się sytuacja nie powtórzyła — apelował, by wspólnie zrobić wszystko, choćby wbrew niektórym „działaczom”. Pismo skierowano do rzeszy uchodźców politycznych, ludzi różnych zawodów, pochodzenia społecznego, wykształcenia, których łączy nienawiść do narzuconego narodowi polskiemu po drugiej wojnie światowej ustroju społeczno-politycznego przez komunistów.

„Kronika” miała format A4, była pisana w języku polskim na maszynie przez prof. Eugeniusza S. Kruszewskiego w Kopenhadze przez wszystkie lata edycji, a następnie powielana w nakładzie 100 egzemplarzy, zawierała ilustracje. Wydawano ją

¹⁷ „Kronika” [dalej: K] 1981, nr 5–6 (123–124), s. 28.

¹⁸ Kronikarz, *Dwadzieścia pięć razy*, K 1973, nr 25–26, s. 1.

¹⁹ Tamże.

na prawach rękopisu. Z czasem pojawiły się artykuły się w języku duńskim i angielskim, rzadko w niemieckim. Objętość wynosiła początkowo 6–8 stron, by ustabilizować się na 30, potem 34, ostatni numer 9–12 (175–178) z 1985 r. miał 64 strony. Od 1973 roku wprowadzono ciągłą paginację w obrębie rocznika, czasami powracano do indywidualnej w strukturze numeru (1975). „Kronika” miała nadany nr ISSN: 0106-1364. Ukazywała się raczej regularnie jako miesięcznik, potem jako dwumiesięcznik, niekiedy jako numer poczwórny, jak ostatni nr 9–12 (175–178) z 1985 r. Formalnym wydawcą w pierwszych trzech latach był Eugeniusz S. Kruszewski, następnie nieoficjalnie zamieszkały od czasów drugiej wojny światowej w Sztokholmie inż. Tadeusz Głowacki. Od 1975 roku pod tytułem widniał dopisek: Kopenhaga–Oslo–Sztokholm. Pismo finansowały zarówno instytucje, jaki i osoby prywatne²⁰. Zmienna była też cena jednego egzemplarza i prenumeraty²¹. Administratorem redakcji i wydawnictwa „Kroniki Poświęconej Sprawom Polskim”, Kopenhaga (1973–1985) była żona E.S. Kruszewskiego mgr Marta Kruszewska. Z uwagi na to, że „Kronika” (1970–1985) ukazywała się przed odzyskaniem przez Polskę wolności w 1989 r., redaktor i współpracownicy podpisywali się kryptonimami²².

Pismo miało stałe działy i rubryki. Z upływem lat niektóre z nich pojawiały się sukcesywnie, inne znikwały. Działania te wpisywały się w strategię redakcji, która dynamicznie reagowała na przemiany społeczno-polityczne i kulturalne w świecie, chciała uatrakcyjnić periodyk. Były to: publicystyka (kwestie społeczno-polityczne, gospodarcze), eseje, listy z kraju, kultura (sprawozdanie z imprez, spotkań autorских, koncertów, pokazów filmowych, teatr, fotografia, plastyka, wystawy), nowe

²⁰ Rok 1 — Rektora Polskiej Misji Katolickiej w Kopenhadze o. Jana Szymaszkę CSsR (1901–1989), pismo powielane; rok 2–3 Borysa Korczak-Sielickiego (1939–?), właściciela firmy drukarskiej, Kopenhaga, pismo powielane; rok 4–15 wydawcą inż. Tadeusza Głowackiego (1917–2001), Sztokholm. Redakcja mieściła się pod adresem 2300 København S. Box 1806 Danmark.

²¹ Cena 1 egzemplarza wynosiła 3 Dkr. (duńskich koron), zaś prenumerata roczna wynosiła 33 Dkr., półroczna 17 Dkr. Pojedyncze egzemplarze można było nabyć w Bibliotece Polskiej przy Hans Bogbinders Alle 2–4 w Kopenhadze. Zagranica opłacała dodatkowo porto, według obowiązującej taryfy. Przez pięć lat opłata abonentowa za pismo nie była zmieniana, ale kilkakrotnie wzrost cen papieru, druku i opłaty pocztowej zmusił redakcję pisma do podniesienia ceny za prenumeratę. Odtąd prenumerata roczna wynosiła Dkr. 40; półroczna Dkr. 20. Cena 1 egz. — 4 Dkr. Wkrótce została podniesiona: roczna 50 Dkr.; półroczna — 25 Dkr.; cena pojedynczego egz. — 5 Dkr. Od 1981 r. prenumerata roczna wynosiła 60 Dkr., półroczna — 30 Dkr., a cena 1 egzemplarza — 10 Dkr. Redakcja drukowała dane ofiarodawców na Fundusz Wydawniczy „Kroniki”.

²² a. Eugeniusz S. Kruszewski Redaktor / Redaktor „Kroniki poświęconej sprawom polskim”; Bp; E.K., ESKA, /ESKA/, ek, eska, /eska/, (eska); Kronikarz; LO, l.o. = Leszek Orlik; MWZ, mwz = Michał Wojciech Zbąski; MWr., M.W. = Mieczysław Wrocławski; SL, stanli. = Stefan Lis; b. Janusz Wasylkowski (Warszawa); (aba); AnB; J.S.Bach; Jan Januszewski; Jerzy Kowalski; Kronikarz życia PRL; Jan Lwowski; Andrzej Niepotocki; c. Andrzej Zalewski (København); aza; Jan Drzewski; Kronikarczyk; Leszek J. Zawidran (także małą literą). Pozostali współpracownicy: o. Józef Grochot, inż. Andrzej Jachowicz (Oslo), Borys Korczak, Józef Mościcki (Oslo), Janusz Muchawiec, Euzebiusz Mucha.

książki — recenzje, literatura (poezja okolicznościowa), poezja, wspomnienia (o ludziach, wydarzeniach), historia (rocznice świąt narodowych, rocznice wydarzeń historycznych, muzea historyczne, współczesne wydarzenia polityczne), nauka i edukacja (odczyty, spotkania z uczonymi), ze świata (krótkie notatki, głównie polityczne), komunikat (bieżące sprawy dotyczące np. wyjazdów do Polski obcokrajowców), nauka – kultura – sztuka (krótkie notatki o koncertach, sztukach teatralnych, filmach, wybitych medalach z różnych okazji), sport — bardzo rzadko gościł na łamach „Kroniki”, z życia Kościoła (w tym kalendarz świąt Kościoła katolickiego)/ Kościół w Polsce, prasa duńska donosi/ Prasa duńska o sprawach polskich²³ (przegląd prasy z Danii), dzień za dniem w Danii i na świecie, wiadomości morskie — od nr 4 (14) z 1972 r., w programach radia i TV, z prasy PRL/ „Remanent”, ze świata/ Sygnały, wiadomości z Kraju, filatelistyka (wystawy, hobbyści), z życia organizacji, jednym zdaniem, książki stare i nowe / rejestr/ — odnotowywane publikacje duńskich autorów dotyczące Polski od początku XX wieku, prasie polskiej poza krajem, archiwum — fragmenty starych przeglądów z prasy duńskiej, notatki skandynawskie (w 1974 roku podzielone na Danię, Norwegię i Szwecję), z życia Biblioteki Polskiej, kronika żałobna, uzupełnienia, sprostowania, rozrywka — duńskie zagadki językowe; krzyżówki, humor, ogłoszenia, reklamy, od redakcji, listy od czytelników, kalendarz historyczny [K 1976, nr 3–4 (61–62), s. 29], spis treści [pierwszy raz ukazał się w 1976 r. w numerze 1–2 (59–60), s. 29–30], sygnały, z życia T.P. PUNO O/ Skandynawia, wydawnictwa nadesłane, Duńczycy mówią, z życia partii politycznych (po wprowadzeniu stanu wojennego w Polsce; omawiano w nim rezolucje różnych polskich ugrupowań politycznych na emigracji w wolnym świecie), kronika bezprawia [od K 1982, nr 7–8 (137–138), s. 18–19], z kraju na wesoło, inne.

Kultywowano zwyczaj składania życzeń świątecznych i noworocznych. Odkąd dr Eugeniusz S. Kruszewski został Delegatem Rządu RP na Królestwo Danii, takie życzenia składał czytelnikom w tej podwójnej roli, zawsze podkreślając zatroskanie przyszłością Ojczyzny, z prośbą o wspieranie przez rodaków ideowej pracy na rzecz Polski wolnej i demokratycznej²⁴. Znamienne były życzenia na rok 1984:

Drodzy Rodacy! Pamiętając o trudnym położeniu naszego narodu, a szczególnie o prześladowanych i więzionych patriotach niepodległej Polski — składam Wam najlepsze

²³ Przegląd prasy z Danii: „Aarhus Stiftetidende”, „Advokat Bladet”, „Aftenposten” — Oslo, „Aktuelt”, „Amager Avis”, „Berlingske Tidende”, „Berlingske Tage Taaning”, „Dagens Nyt”, „Demokraten”, „Ekstra Bladet”, „Erhvervs Bladet”, „Hejmmet”, „HK Bladet”, „Jyllands Posten”, „Katolsk Forum”, „Katolsk Orientering”, „Katolsk Sogneblad”, „Klassekaampen”, „Kristeligt Dagblad”, „Myd-tjyllands Avis”, „Politiken”, „Samvirke”, „Se Og Hør”, „Sjaelands Tidende”, „Weekend Avisen”; z Norwegii: „Teknikk-Teknisk Ukenblad”; ze Szwecji: „Kvallsposten”, „Skanska Dagblad”, „Snellposten”, „Sydsvenska Dagblad” — wyszukiwanie polskich akcentów.

²⁴ E.S. Kruszewski, *Życzenia Delegata Rządu RP w Danii*, K 1978, nr 11–12 (93–94), s. 9.

życzenia na święta Bożego Narodzenia oraz pomyślności w nadchodzącym Nowym 1984 Roku, który oby nas przybliżył do wolnej Ojczyzny²⁵.

Pojawiały się również życzenia urodzinowe dla ważnych osobistości polskiej emigracji (np. Edwarda Raczyńskiego)²⁶.

Ilustracje zawarte na stronach tytułowych stanowiły swoisty bieżący komentarz sytuacji politycznej, przede wszystkim w Polsce, często w kontekście międzynarodowym lub z odnotowaniem ważnych rocznic historycznych oraz zapowiedzią, wskazaniem, co stanowi temat główny w danym numerze pisma. Tak uświetniono m.in. uchwalenie Konstytucji 3 maja [1972, nr 5(15)], uhonorowano pamięć o Czerwcu 1956 w Poznaniu [1972, nr 6 (16)], o wydarzeniach 1970 roku na Wybrzeżu — *Krzyże wiary i kotwice nadziei* — 1981, nr 1–2], o Józefie Piłsudskim [1972, nr 7–8 (17–18)], o Ignacym Paderewskim [1976, nr 5–6 (63–64)], o Janie Pawle II [1978, nr 11–12 (93–94)], o Katyniu [1980, nr 3–4 (109–110)]. Pierwszy numer 1–2 (131–132) z 1982 r. na stronie tytułowej przyniósł reprodukcję plakatu propagującego pomoc dla narodu polskiego pt. *Polska — sąsiad w potrzebie*, wykonany przez polską artystkę osiadłą w Danii Ewę Floryan Løvborg. U dołu podano konto bankowe Caritasu, Duńskiej Robotniczej Pomocy Samarytańskiej oraz Duńskiego Kościoła Narodowego (Luteranie). Kolorowy obrazek Matki Boskiej Częstochowskiej przyklejony na pierwszej stronie był ozdobą numeru 7–8 (137–138) z 1982 r. i przypominał o 600 latach obecności z Narodem Polskim. Opór polskiego narodu w 1982 r. symbolizowany przez zwarty tłum Polaków z transparentami „Wolność” i „Solidarność”, stojący przed małym generałem z pejcem na cokole z komunistycznymi gwiazdami i nakazującym kierunek na wschód — otwiera numer 9–10 (139–140) z 1982 r. Na stronie tytułowej ostatniego numeru tego roku 11–12 (141–142) widnieje fotogram pod tytułem *Victoria — Polskie klejnoty 1982* autorstwa Piotra Topparzera, ofiarowany Naczelnemu Komitetowi Wolnych Polaków w Danii na 11 listopada 1982 r. Rok 1983 rozpoczęto zobrazowaniem stanu wojennego — na ilustracji z 1981 r. podpisanej Herblock widzimy zimę, napis Polen oraz zamarzający, więdnący kwiat, tracący płatki²⁷. Z duńskiego dziennika „Berlingske Tidende” z 23 kwietnia 1983 r. przedrukowano na stronie tytułowej rysunek przedstawiający próbę zburzenia pomnika Lecha Wałęsy przez komunistów²⁸. Jesienny numer z 1983 r. otwierało wspomnienie 300. rocznicy Odsieczy Wiedeńskiej 12 września 1983 r.²⁹ Z ostatniego numeru „Kroniki” 1983 r. spogląda Lech Wałęsa, który 4 października tego roku otrzymał Pokojową Nagrodę Nobla³⁰. By złożyć hołd

²⁵ E.S. Kruszewski, *Życzenia Delegata Rządu RP w Danii*, K 1983, nr 11–12 (153–154), s. 20.

²⁶ *Edward Raczyński*, K 1982, nr 1–2 (131–132), s. 3.

²⁷ K 1983, nr 1–2 (143–144), s. 1.

²⁸ K 1983, nr 5–6 (147–148), s. 1.

²⁹ K 1983, nr 9–10 (151–152), s. 1.

³⁰ K 1983, nr 11–12 (153–154), s. 1.

męczeńskiej śmierci księdza Jerzego Popiełuszki (19 października 1984 r.), ostatni numer z 1984 r. na okładce zawiera zdjęcie kapłana z podpisem: „Męczennik za wiarę i wolność Narodu”³¹. Portretem gen. broni Józefa Hallera przypomniano w 1985 r. 65-lecie zaślubin Polski z morzem pierścieniem Rzeczypospolitej, które odbyło się 11 lutego 1920 r.³² Wewnątrz numerów pojawiały się również rysunki satyryczne, komentujące bieżącą politykę międzynarodową, niejednokrotnie przedrukowywane z czasopism duńskich. Redaktor naczelny przyznał, że z reguły nie zwracał się do naczelnych redaktorów o wyrażenie zgody na przedruk, w niektórych wypadkach tylko z autorem uzgadniał, czy może opublikować dany materiał³³. Po wybuchu stanu wojennego w Polsce najczęściej przywoływano gen. Jaruzelskiego w różnych odsłonach i sytuacjach.

Jak każda redakcja czasopisma polskiego na obczyźnie, także „Kronika” borykała się z problemami finansowymi, stąd apele do czytelników o wpłaty na Fundusz Wydawniczy oraz o uiszczanie opłat abonamentowych³⁴. Wraz z podwójnym numerem 25–26 w 1973 r. przypomniano początki edycji „Kroniki”³⁵. Z okazji wydania 50. numeru (1975), jak podkreślano, jedyne polskiego czasopisma niepodległościowego w Danii, Rada Uchodźstwa Polskiego w Szwecji przesłała na adres Redakcji „życzenia dalszej owocnej pracy na polu walki o niepodległą Polskę”, podpisane przez przewodniczącego Henryka Malinowskiego³⁶. Z tej samej okazji wyrazy uznania i życzenia przesłał w imieniu Stowarzyszenia Polskich Kombatantów ze Sztokholmu prezes Oddziału Szwecja Tadeusz Głowacki³⁷.

Redaktor naczelny z okazji jubileuszu, edycji „złotego” zeszytu „Kroniki Poświęconej Sprawom Polskim” odnotował ten fakt, przypominając, że

Pismo narodziło się przeciw ciemierzcom narodu, przeciw obojętności Polaków w Danii na współczesne problemy narodowe i społeczne panujące w kraju, której nawet bratnia krew, jaka połała się na Wybrzeżu w grudniu 1970 r., nie potrafiła wzruszyć sumienia oraz konieczności dania wyrazu, że znaczna część starej i nowej emigracji polskiej przynależy ideowo do emigracji niepodległościowej, dla której wolność i sprawiedliwość dla narodu jest pierwszym i podstawowym punktem programu w ich życiu osobistym i społecznym³⁸.

³¹ K 1984, nr 11–12 (165–166), s. 1.

³² K 1985, nr 3–4 (169–170), s. 1.

³³ E-mail E.S. Kruszewskiego do Jolanty Chwastyk-Kowalczyk z dn. 23 lipca 2023 roku.

³⁴ *Własne fundusze polskie gwarantują siłę i niezależność Akcji Niepodległościowej*, K 1974, nr 44, s. 142.

³⁵ Kronikarz, *Dwadzieścia pięć razy*, K 1973, nr 25–26, s. 1.

³⁶ K 1975, nr 50, wkładka między s.10 a 11.

³⁷ Tamże.

³⁸ *Wasz redaktor, Jubileusz, jubileusz, jubileusz*, K 1975, nr 50, s. 11, 15.

Profesor Kruszewski poinformował, że „Kronika” jest czytana w dziesięciu krajach na Zachodzie: 74 proc. nakładu rozchodzi się na terenie Danii, a na terenie Skandynawii 26 proc., w tym 84 proc. całego nakładu otrzymują osoby prywatne. Redakcja „Kroniki” współpracowała z 15 redakcjami i przekazywała swoje egzemplarze do 17 instytucji, takich jak biblioteki i instytuty naukowe. Zaapelował również w imieniu Biblioteki Polskiej Ośrodka Polskiej Misji Katolickiej w Danii, by rodacy pomogli w kompletowaniu pamiątek polskich na terenie Skandynawii, lub które związane są z Danią³⁹. W 10-lecie istnienia periodyku Redaktor napisał:

Niestety głuchota na jęki narodowe i ślepotą polityczną jest w tutejszym środowisku przemożna, a charakteryzuje je bałwochwalenie reżymu w okresie świetności i głucha cisza aktywistów związków pod dyktando ambasady, gdy reżym jest w opałach. Dziwna to logika i moralność tych cichych i głośnych działaczy... Miejmy nadzieję, że przynajmniej część wcześniej czy później zrozumie, że taka postawa może doprowadzić do wyrzeczenia się przez Ojczyznę — matkę swoich rodzonych dzieci... A więc już dziesięć lat próbujemy poruszyć sumienia przede wszystkim polskie, już dziesięć lat w bardzo trudnych warunkach prowadzimy tę swoistą pracę misyjną, wspieraną przez coraz liczniejsze grono naszych rodaków w Skandynawii (a także i poza nią), ale najlepszą nagrodą i nadzieją dla nas są przemiany w świadomości narodu, czego najlepszym dowodem jest powstanie Niezależnych i Samorządnych Związków Zawodowych „Solidarność”⁴⁰.

W okresie wzmożonego terroru w kraju od 1980 r. pojawiły się żądania uwolnienia więźniów politycznych⁴¹. Obecne były hasła: „Pomoc Polsce obowiązkiem chrześcijańskim i patriotycznym!”⁴². Na posiedzeniu dyrekcji Wydawnictwa „Kronika” odbytym 27 grudnia 1982 r. postanowiono dopomóc materialnie Polskiemu Uniwersytetowi na Obczyźnie w Londynie w 1983 r., uchwalając stypendium dla pracownika naukowego Wydziału Prawa i Nauk Politycznych w wysokości 500 funtów szterlingów, co było równowartością 7000 koron duńskich, oraz wydanie jednej książki naukowej⁴³. Wręczenie przez rektora PUNO prof. dr. Jerzego Gawendę tego stypendium przyznanego dr Elżbiecie G. Torzeckiej odbyło się 14 marca 1983 r. w Londynie⁴⁴. W 15-lecie ukazywania się pisma w 1985 roku Redaktor napisał, że:

W pamiętnym dla nas Polaków Grudniu 1970 r. rozpoczęliśmy naszą służbę na rzecz wolnej i niepodległej Polski. Próbowaliśmy w ten sposób dołożyć cegiełkę do wspólnego

³⁹ *Apel Biblioteki Polskiej Ośrodka Polskiej Misji Katolickiej*, K 1975, nr 12 (58), s. 16.

⁴⁰ Redakcja i Wydawnictwo, 1970–1980, K 1980, nr 11–12 (117–118), s. 25.

⁴¹ K 1981, nr 1–2 (119–120), s. 23.

⁴² *Pomoc dla Polski — żywność i leki*, K 1981, nr 5–6 (123–124), s. 21; K 1982, nr 1–2 (131–132), s. 23; K 1982, nr 5–6 (135–136), s. 6.

⁴³ *Notatki skandynawskie*, K 1983, nr 1–2 (143–144), s. 27.

⁴⁴ *Notatki skandynawskie*, K 1983, nr 3–4 (145–146), s. 31.

wysiłku: żołnierskiej emigracji i patriotycznej Polonii oraz wesprzeć legalne władze polityczne Rzeczypospolitej. Rozpoczęliśmy wówczas redagowanie i wydawanie pisma. Duńska Polonia licząca tysiące nie miała wolnej trybuny od 1939 r. [...] ⁴⁵.

Ubolewał, że próba założenia wspólnego pisma polskiego dla całej Skandynawii nie powiodła się z powodu egoizmu, braku wizji szerszej współpracy „domorosłych” lokalnych polityków. Przyznał, że to był trudny czas, w którym pozyskano przyjaciół wśród Polaków i Skandynawów, ale również i wrogów, a także funkcjonującą obojętną „masę” Polonii. Zapewnił, że kończąc pracę w miesięczniku „Kronika”

nie kończymy naszej służby dla Polski. Uważamy, że potrzeba nam więcej niż kiedykolwiek rozsądnego jednoczenia naszych sił i środków (a nie mito- i kongresomanii) Polaków w wolnym świecie w walce o niepodległą Polskę — Ojczyznę wszystkich Polaków ⁴⁶.

W ostatnim numerze 9–12 (175–178) poinformowano czytelników, że Wydawnictwo i redakcja „Kronika” zawiesza edycję miesięcznika „Kronika Poświęcona Sprawom Polskim” z uwagi na wejście Wydawnictwa w skład Instytutu Polsko-Skandynawskiego, który po zakończeniu prac organizacyjnych będzie kontynuował działalność wydawniczą „Kroniki” ⁴⁷. Dodano, że wszelkie sprawy związane z dotychczasową aktywnością wydawniczą i redakcyjną periodyku należy kierować na dotychczasowy adres do 31 stycznia 1986 roku.

Jakościową analizę treści podzielono na następujące kategorie: 1. kwestie społeczno-polityczne (artykuły publicystyczne, eseje publicystyczne, reportaże); 2. historia; 3. kultura [muzyka, plastyka, film, teatr]; życie literackie [spotkania autorskie, recenzje książek, wokół książki, literackie Nagrody Nobla, fragmenty książek, wiersze]; nauka i szkolnictwo wyższe, edukacja; z życia Kościoła. Kwestie społeczno-polityczne stanowią największą część zawartości pisma. Były to następujące tematy: rocznica Grudnia 1970 r.; Komitet na rzecz Wolnej Polski w Skandynawii; akcje pomocy uchodźcom w Danii, najważniejsze wydarzenia polskiej diaspory rozsianej po całym świecie; cegiełki na POSK; akcje społeczne Polaków osiadłych w Danii; nieudane przedsięwzięcia polskich władz reżymowych w Danii; sprawy azylowe; informacje o życiu Polaków na terenie Skandynawii (Danii, Norwegii, Szwecji, rzadziej w Finlandii); antypolska narracja uprawiana przez niektórych działaczy Związku Żydów Polskich w Danii. Wraz z narastaniem terroru w kraju artykuły w periodyku przybrały charakter analityczny. Drukowano również dokumenty poparcia polskich organizacji w Danii w walce Polaków o swobody obywatelskie i wolność w życiu kulturalnym, a także komentarze na temat życia w PRL w duńskich czaso-

⁴⁵ Redaktor, K 1985, nr 9–12 (175–178), s. 1.

⁴⁶ Tamże.

⁴⁷ *Notatki skandynawskie*, K 1985, nr 9–12 (175–78), s. 58.

pismach⁴⁸; Komitetu Obrony Robotników⁴⁹, Komitetu Samoobrony Społecznej „KOR”; o śmierci Stanisława Pyjasa w Krakowie czy Grzegorza Przemyka w Warszawie; apeli Ruchu Obrony Praw Człowieka w Polsce; o działaniach milicji, Służby Bezpieczeństwa czy o nękanii przez władze różnego szczebla obywateli, o sposobach ich prześladowania⁵⁰; o młodzieży zaangażowanej w opozycję demokratyczną⁵¹, także o lekarzach w zakładach psychiatrycznych w Polsce⁵². Śledzono kwestie dotyczące Rządu Rzeczypospolitej Polskiej na Obczyźnie w Londynie, relacjonowano przebieg posiedzeń, ponieważ większość Polaków na emigracji w różnych krajach ten rząd uważała za legalny⁵³. Drukowano apele Fundacji Wolnych Polaków w Danii, założonej w styczniu 1982 r., mającej na celu finansowanie polskiej działalności niepodległościowej w Danii⁵⁴. W piśmie propagowano oraz uaktualniano wiedzę o życiu i działalności Polaków w Danii, prosząc czytelników, by pomogli w kompletowaniu dokumentacji⁵⁵. Ukazywały się artykuły na temat wątpliwych moralnie postaw naszych rodaków⁵⁶. Relatywizm moralny uważano za zwyrodnienie, niegodne prawego człowieka. Ten rodzaj publicystyki służył przede wszystkim ułatwianiu polskim organizacjom i stowarzyszeniom w Danii w przyjmowaniu właściwych członków oraz by „ostrzec prawych ludzi przed gangreną, a emigrantów polskich od niepożądanego towarzystwa”⁵⁷.

Redakcja dbała o kręgosłup moralny emigracji, stanowczo potępiała wszelkie doniesienia o próbach „lekkiego” życia Polaków, którzy uzyskali azyl polityczny w Danii — niepodejmowania pracy zarobkowej, wyłudzenia pomocy finansowej, czerpanie innych nieuzasadnionych korzyści materialnych — traktując to jako niegodne tytułu wychodźcy polskiego, a już szczególnie emigranta politycznego⁵⁸. W „Kronice” jak bumerang powracał temat infiltracji środowisk polonijnych, by uniemożliwiać działalność polityczną na rzecz wolnej Polski⁵⁹.

⁴⁸ Przedruk z „Advokat Bladet” (1978, nr 4, s. 64–67), H. Qvist, *Om polske advokatforhold*, K 1978, nr 9–10 (91–92), s. 16–19, 30; przedruk z „Politikien” (z dn. 19.06.1980), J.B. Holmgård, *Den poske myte*, K 1980, nr 7–8 (113–114), s. 26.

⁴⁹ *Komitet Obrony Robotników*, K 1977, nr 1–2 (71–72), s. 5.

⁵⁰ *Sprawa Tomasza Kościelika*, K 1979, nr 11–12 (105–106), s. 10–11; *Praworządność w PRL*, K 1979, nr 11–12 (105–106), s. 22.

⁵¹ Dwa pisma Studenckiego Komitetu Solidarności w Warszawie — Janusz Siewierski do Prokuratury Generalnej PRL w Warszawie, Sokołów Podlaski z 15.08.1979, K 1979, nr 11–12 (105–106), s. 12–17; Janusz Majewski do Prezydenta Miasta Stołecznego Warszawy z 2.06.1979, K 1979, nr 11–12 (105–106), s. 17–18.

⁵² W. Jasiński, *Rejtanowie własnych przywilejów*, K 1980, nr 7–8 (113–114), s. 13–15.

⁵³ *Jeden ośrodek polskiej polityki niepodległościowej*, K 1972, nr 7–8 (17–18), s. 2–3.

⁵⁴ *Fundacja Wolnych Polaków*, K 1983, nr 5–6 (147–148), s. 9.

⁵⁵ Redakcja, *Polacy w Danii*, K 1972, nr 10 (20), s. 4.

⁵⁶ M.W. Zbąski, *Polacy w Danii...*, K 1973, nr 23–24, s. 5–6.

⁵⁷ Tamże, s. 6.

⁵⁸ *Sygnaly*, K 1975, nr 6/7 (52/53), s. 4–5.

⁵⁹ L. Orlik, *Przed wyjazdem na urlop*, K 1974, nr 39, s. 77–78; /rfe/, *Ofensywa na emigrację*, K 1974, nr 46, s. 159–162.

W periodyku zamieszczono informacje o koncentracji wysiłków emigracji politycznej w Stanach Zjednoczonych Ameryki — 23 stycznia 1974 roku powstał Komitet Obywatelski na Stan Illinois, grupujący przedstawicieli organizacji niepodległościowych, mający na celu koordynację prac organizacji i wypracowanie programów do wspólnego wykonania⁶⁰. Czasami przedrukowywano syntetyczne artykuły z ukazującego się w USA czasopisma „Listy do Polaków”, analizujące politykę zagraniczną Stanów Zjednoczonych Ameryki, zawsze w kontekście sprawy polskiej⁶¹. Nawoływano do całkowitego odrzucenia jakiejkolwiek pomocy ze strony reżymu dla emigracji⁶². Hasłem na konferencję *Polonia 78 — Polonia Jutra* zachęciano do zespolenia sił polskiej diaspory rozsianej po całym świecie, by stworzyć na spotkaniu w Kanadzie podwaliny Polonii Jutra⁶³. Informowano o Zjeździe Rady Koordynacyjnej Polonii Wolnego Świata w Rzymie od 4 do 11 listopada 1979 roku⁶⁴. Ukazały się sprawozdania z tego spotkania⁶⁵. W „Kronice” drukowano strony tytułowe nowo powstałych po sierpniu 1980 r. czasopism, np. ukazującego się w Szczecinie tygodnika NSZZ Solidarność Pomorza Zachodniego „Jedność” czy kieleckiego tygodnika NSZZ „Solidarność Regionu Świętokrzyskiego”⁶⁶. Inną formą komentowania bieżącej rzeczywistości politycznej na świecie i w Polsce w „Kronice” były przedruki karykatur, najczęściej z duńskiego dziennika „Berlingske Tidende”. Występują w każdym numerze, nie stanowią trudności w rozszyfrowaniu, nawet dla czytelnika nie znającego języka duńskiego, ale obeznanego z światowymi niuansami politycznymi.

Stan wojenny w Polsce zaskoczył także polskich emigrantów w wolnym świecie. Dla pokrzepienia ducha Polaków i jako świadectwo dla świata zaczęto drukować w „Kronice” *Dokumenty Polski Walczącej*, przedrukowywane z „Biuletynu Informacyjnego” z 1982 r., nr 1, wydawanego przez Chrześcijańską Służbę Pomocy Polsce Prawda + Wyzwolenie, założoną w Rzymie. Zawierał autentyczne relacje z kraju, które nadeszły do Rzymu z Krakowa. Pojawiły się materiały dokumentujące nastroje społeczne w Polsce: *Dziesięć dni okupacji w Krakowie*⁶⁷, sprawozdanie naocznego świadka z 18 grudnia 1982 roku przywiezione z kopalni „Wujek” w Katowicach⁶⁸, opis schematu propagandowego stosowanego przez reżym komunistyczny w kraju⁶⁹, opis jak bezpiecznie gromadzić i przekazywać bieżące

⁶⁰ *Czas zjednoczyć siły emigracji politycznej*, K 1974, nr 38, s. 50–51.

⁶¹ J. Muchawiec, *O drogach do światowego pokoju*, K 1972, nr 9 (19), s. 3–7.

⁶² *Postawa emigracji wobec reżymu*, K 1974, nr 44, s. 131–132.

⁶³ *Polonia 78 — Polonia Jutra*, K 1977, nr 9–10 (79–80), s. 6–7.

⁶⁴ *Polonia Wolnego Świata*, K 1979, nr 9–10 (103–104), s. 11–12.

⁶⁵ *I posiedzenie Rady Koordynacyjnej*, K 1980, nr 1–2 (107–108), s. 14; *Deklaracja Rady Koordynacyjnej Polonii Wolnego Świata*, K 1980, nr 1–2 (107–108), s. 14–15.

⁶⁶ K 1981, nr 3–4 (121–122), s. 10–11.

⁶⁷ *Dokumenty Polski Walczącej*, K 1982, nr 3–4 (133–134), s. 10–11.

⁶⁸ *Relacja ze strajku w KWK „Wujek” w Katowicach*, K 1982, nr 3–4 (133–134), s. 11–12.

⁶⁹ „Krwawy przewrót” *przygotowany przez Solidarność*, K 1982, nr 3–4 (133–134), s. 13–14.

informacje do innych regionów w Polsce⁷⁰, *Uchwała Komitetu Strajkowego NSZZ „Solidarność” w Polskiej Akademii Nauk w Krakowie*⁷¹, *Kodeks Okupacyjny*⁷². Naturalną konsekwencją wydarzeń w Polsce było pojawienie się rubryki *Kronika bezprawia*, redagowanej na podstawie polskiej prasy niezależnej, rejestrującej działania bezpieki, ZOMO, milicji, funkcjonowanie w obozach internowania, procesy sądowe, aresztowania księży itp.⁷³ W „Kronice” dbano o propagandę sprawy Polski pod jarzmem komunistów, drukując przejawy solidarności różnych organizacji polonijnych na świecie⁷⁴.

Eseje publicystyczne i reportaże dotyczą różnych kwestii: od konieczności zachowania wiary, wywodzącej się z kręgu chrześcijaństwa po rozważania o wolności, meandrów historii, bieżącej polityki i codziennego życia, głównie w odniesieniu do Polski, ale także do życia w nowym kraju osiedlenia, do rywalizacji sportowej, czasami relacji polsko-duńskich⁷⁵. Najciekawsze wyszły spod pióra Eugeniusza S. Kruszeńskiego⁷⁶. Odnoszono się w „Kronice” do ważnych rocznic historycznych różnych okresów, ale szczególnie historii najnowszej. Odnajdujemy tu: rocznice powstania w getcie warszawskim (19 kwietnia–16 maja 1943 r.)⁷⁷. W wydaniu nadzwyczajnym „Kroniki” z grudnia 1972 r. przypomniano o 50. rocznicy tragicznej śmierci prezydenta RP Gabriela Narutowicza i poinformowano, że odbyły się uro-

⁷⁰ *Jak gromadzić i przekazywać informacje*, K 1982, nr 3–4 (133–134), s. 14–15.

⁷¹ *Uchwała Komitetu Strajkowego NSZZ „Solidarność” w Polskiej Akademii Nauk w Krakowie*, K 1982, nr 3–4 (133–134), s. 15–21, 24.

⁷² *Kodeks Okupacyjny*, K 1982, nr 3–4 (133–134), s. 22–23.

⁷³ *Kronika bezprawia*, K 1982, nr 7–8 (137–138), s. 18–19; *Kronika bezprawia*, K 1982, nr 11–12 (141–142), s. 11–13.

⁷⁴ *Do Polonii wolnego świata*, K 1983, nr 1–2 (143–144), s. 9–10.

⁷⁵ M. Wrocławski, *Mesjanizm i agitatorzy*, K 1972, nr 6 (16), s. 2–3; B. Korczak, *Dzień jak co dzień, a jednak...*, K 1973, nr 27, s. 46; L. Orlik, *Świat, w którym żyjemy*, 1975, nr 8–9 (54–55), s. 18–20; K.J. Stentoft, *Et vidne der ikke høres ved Sakharov-høtingen*, K 1976, nr 1–2 (59–60), s. 8–10; J. Parnas, *Dania i Rzeczpospolita Polska*, K 1977, nr 7–8 (77–78), s. 17–18; *Carter odpowiada dziennikarzom nie dopuszczonym w Warszawie*, K 1978, nr 3–4 (85–86), s. 23–26; J. Muchawiec, *Groźba czerwonej gwiazdy*, K 1972, nr 7–8 (17–18), s. 5–11; J. Lwowski, *Mówią, że w Polsce*, K 1980, nr 3–4 (109–110), s. 10–13; J. Drobnik, *Myśli przydrożne*, K 1981, nr 1–2 (119–120), s. 24; tenże, K 1981, nr 3–4 (121–122), s. 17–19.

⁷⁶ E.S. Kruszeński, *Drodzy Rodacy*, K 1981, nr 5–6 (123–124), s. 27–28 (przemówienie wygłoszone 2 maja 1981 roku na spotkaniu poświęconym świętu 3 Maja w Kopenhadze); tenże, *W kolejce po prawdę*, K 1981, nr 7–8 (125–126), s. 22–23; tenże, *Polityka bezpieczeństwa w Europie*, K 1981, nr 9–10 (127–128), s. 6–10; tenże, *Pakt o nieagresji z Sowietami?*, K 1983, nr 1–2 (143–144), s. 3–8; tenże, *Ośmiu komisarzy ludowych*, K 1985, nr 9–12 (175–178), s. 35–39.

⁷⁷ *XXVIII rocznica powstania w ghecie*, K 1971, nr 3 [kwiecień], s. 3; L. Nikulin, *Zbrojny opór*, K 1973, nr 27, s. 40–42; tenże, *Abent brev ikke kun til Maj Wechsellmann*, K 1976, nr 1–2 (59–60), s. 21–22; tenże, *Więzenie spotkania z bardem satyry podziemnej Szpotańskim*, K 1978, nr 5–6 (87–88), s. 18–22; tenże, *Więzenie spotkania z bardem satyry podziemnej Szpotańskim, cz. III*, K 1978, nr 9–10 (91–92), s. 13–16; tenże, *Więzenie spotkania z bardem satyry podziemnej Szpotańskim, cz. IV*, K 1978, nr 11–12 (93–94), s. 19–22; *List otwarty Marka Edelmana*, K 1983, nr 5–6 (147–148), s. 5.

czystości z tej okazji w Londynie⁷⁸. Świątowano z czytelnikami 110. rocznicę urodzin Marszałka Józefa Piłsudskiego⁷⁹, także kolejne rocznice cudu nad Wisłą⁸⁰. Nie zapomniano o 17 września 1939 r.⁸¹

W piśmie nie pominięto najważniejszych rocznic historycznych, takich jak uchwalenie Konstytucji 3 maja w 1791 r. przez Sejm Czteroletni, uczczonej przez Polaków w Kopenhadze wieczorem dyskusyjnym, wieczorem literackim, wystawą książek (przekłady z literatury polskiej na język duński oraz autorów skandynawskich o Polsce i Polakach) i prasy emigracyjnej, wystawą malarstwa oraz koncertem⁸². Ważny był dzień Święta Niepodległości, zawsze z *Orędziem Prezydenta RP na Uchodźstwie*, zapewniającym, że Polacy na emigracji stoją w jednym szeregu z rodakami z kraju i wierzą, że ten wspólny wysiłek odbuduje Polskę wolną, sprawiedliwą i niepodległą⁸³. Święto 11 listopada było cyklicznie obecne w „Kronice”, artykuły zawsze odnosiły się do bieżącej sytuacji politycznej w zniewolonym przez komunistów kraju⁸⁴.

Autorzy „Kroniki” poodejmowali bolesne wątki najnowszej historii Polski. Do nich należały fale repatriacji rodaków z Sowietów do kraju po II wojnie światowej oraz konieczność wszczęcia akcji sprowadzenia prochów ofiar Katynia⁸⁵. Rocznicą mordu katyńskiego była corocznie przypominana w periodyku⁸⁶. W 1974 r. opisano przebieg tamtych zbrodniczych wydarzeń dokonanych przez Sowietów, poinformowano o powołaniu Komisji do zbadania tej zbrodni w Kongresie amerykańskim⁸⁷ oraz o zaniechaniu dalszych jej działań⁸⁸. W 35-lecie od ujawnienia zbrodni w „Kro-

⁷⁸ K 1972, grudzień, s. 1.

⁷⁹ S. Karalus, *Postać wodza*, K 1977, nr 7–8 (77–78), s. 2–5.

⁸⁰ gen. dyw. Zygmunt Bohusz-Szyszko, *W rocznicę cudu nad Wisłą*, K 1979, nr 9–10 (103–104), s. 9; gen. dyw. Bronisław Duch, *Orędzie na dzień 15 sierpnia*, K 1980, nr 7–8 (113–114), s. 1.

⁸¹ Komitet Porozumienia na Rzecz Samostanowienia Narodu, *Odezwa na dzień 17 września 1979 roku*, K 1979, nr 11–12 (105–106), s. 2; przedruk z Pisma Konfederacji Polski Niepodległej „Gazeta Polska” z 15 października 1979: *17 września*, K 1980, nr 7–8 (113–114), s. 5; K. Skrzywan, *17 września 1939 roku*, K 1985, nr 9–12 (175–178), s. 40–43.

⁸² *Trzeci maja w Kopenhadze*, K 1972, nr 5 (15), s. 1.

⁸³ S. Ostrowski, *Orędzie na Święto Niepodległości*, K 1976, nr 11–12 (69–70), s. 3; tenże, *Orędzie Prezydenta Rzeczypospolitej na dzień święta Niepodległości*, K 1977, nr 11–12 (81–82), s. 2; tenże, *Orędzie Prezydenta RP z okazji Święta Narodowego 3 maja*, K 1978, nr 5–6 (87–88), s. 1; *Orędzie Prezydenta RP na 60. rocznicę odzyskania niepodległości*, K 1978, nr 11–12 (93–94), s. 4, 6; *Orędzie Prezydenta RP na dzień 11 listopada 1980 roku*, K 1980, nr 11–12 (117–118), s. 2; *Orędzie Prezydenta RP Edwarda Raczyńskiego na dzień 11 listopada 1981 roku*, K 1981, nr 11–12 (129–130), s. 2; Edward Raczyński, *Orędzie na dzień 3 maja*, K 1983, nr 5–6 (147–148), s. 3.

⁸⁴ S. Lis, *Na święto Niepodległości*, K 1972, nr 21–22, s. 1–3.

⁸⁵ S. Lis, *Żywi i martwi*, K 1972, nr 10 (20), s. 2–3.

⁸⁶ A. Zadrowski, *Katyn przypomnieć...*, K 1975, nr 4 (50), s. 1–3; *Apel do Polonii w 40. rocznicę zbrodni w Łasku Katyńskim*, K 1980, nr 3–4 (109–110), s. 2.

⁸⁷ Szerzej zob.: J. Chwastyk-Kowalczyk, *Katyn, dipisi, PKPR na łamach czasopism uchodźczych...*, s. 15–185.

⁸⁸ *Katyn*, K 1974, nr 38, s. 49–50.

nice” zawiadomiono o uroczystości poświęcenia i odsłonięcia pierwszego Pomnika Ofiar Zbrodni w Katyniu 16 listopada 1975 r. na terenie Ośrodka Polskich Organizacji Niepodległościowych w Sztokholmie zorganizowanej przez kombatanatów Polskich Sił Zbrojnych, wolnych obywateli pod honorowym patronatem Prezydenta RP dr. Stanisława Ostrowskiego z udziałem wolnych Polaków z wielu krajów⁸⁹. W kolejnych numerach ukazały się artykuły na temat Katynia i sprawozdania z tej uroczystości w języku duńskim⁹⁰ i polskim⁹¹. W „Kronice” przedrukowywano artykuły duńskich autorów na ten temat ukazujące się w skandynawskiej prasie⁹². Informowano o wykładach w różnych miejscowościach w Danii prezesa Towarzystwa Pro Polonia Emila Ashøja na temat mordu w Katyniu, naświetlające obszernie podłoże polityczne i międzynarodowe, które doprowadziło do kremłowskiej decyzji wyniszczenia polskiej elity intelektualnej i wojskowej⁹³. Często po tych odczytach wyświetlano dokumentalny film w angielskiej wersji językowej pt. *Katyn* lub w wersji polskiej *Katyn*⁹⁴. Wracano także do wspomnień najnowszych, przedemigracyjnych z życia w PRL-u, w tym dotyczących procesów politycznych, pobytu w więzieniach, prześladowań z powodu przekonań⁹⁵, a także wspomnień uczestników wydarzeń w Pradze w 1968 roku⁹⁶. Redaktorom pisma nie umknęła 25. rocznica tzw. czerwcowych wypadków poznańskich 1956 roku, zwanej też czarnym czwartkiem poznańskim⁹⁷. Pochylano się nad historią Danii, jej chrystianizacją, wikingami⁹⁸. Sięgano

⁸⁹ *Katyn* — zbrodnia tysiąclecia, K 1975, nr 10 (56), s. 16.

⁹⁰ Polska Kombattanternas Förening i Sverige, *Mordet i Katyn*, K 1975, nr 12 (58), s. 6; *Den Tysk-Russiske Løkke-Ångrebs-Traktat*, tamże, s. 9.

⁹¹ Stowarzyszenie Polskich Kombatanatów w Szwecji, *Mord katyński*, K 1975, nr 12 (58), s. 7; /StL/, *Ofiarom zbrodni katyńskiej*, tamże, s. 8–9;

⁹² Przedruk z „Berlingske Tidende” (10 września 1977): E. Hertzum, *Den døde Polaks dagbog i Katyn*, K 1977, nr 9–10 (79–80), s. 28; Przedruk z „Berlingske Tidende” (26 sierpnia 1977): P. Arboe-Rasmussen, *Fortæl om skæbnen*, K 1977, nr 9–10 (79–80), s. 28; Przedruk z „Berlingske Tidende” (10 listopada 1975): N. Ahlmann-Ihlsen, *Marxistisk propaganda*, K 1977, nr 9–10 (79–80), s. 28.

⁹³ *Notatki skandynawskie*, K 1981, nr 5–6 (123–124), s. 30; *Notatki skandynawskie*, K 1981, nr 9–10 (127–128), s. 24.

⁹⁴ *Notatki skandynawskie*, K 1981, nr 7–8 (125–126), s. 29; *Notatki skandynawskie*, K 1984, nr 11–12 (165–166), s. 28.

⁹⁵ /ESKA/, *Prawo, które nigdy nie było prawem*, K 1972, nr 21–22, s. 14–15; *En politisk Flygtning i Danmark — den 52-årige mag. Art. Leon Nikulin — fortæller under et kur-ophold i Silkeborg om erfaringer fra de sovjetiske koncentrationslejre og et polsk fængsel*, K 1976, nr 1–2 (59–60), s. 8–9; L. Nikulin, *Twarzą w twarz*, K 1980, nr 1–2 (107–108), s. 16–20.

⁹⁶ S. Lis, *W rocznicę śmierci Jana Palacha*, K 1971, nr 1 [styczeń–luty], s. 5–7.

⁹⁷ /mzw/, *Czarny czwartek poznański 1956–1981*, K 1981, nr 7–8 (125–126), s. 8–12, 21.

⁹⁸ M.W. Zbąski, *Chrystus i potomkowie wikingów*, K 1973, nr 31, s. 96, 104.

do historii innych narodów, np. Serbów⁹⁹, Rosjan¹⁰⁰, Litwinów¹⁰¹. Omawiano aktualne wydarzenia w Afganistanie¹⁰².

W periodyku przywracano pamięć także bardzo odległej historii Polski. Tak było z upamiętnieniem 600-lecia założenia metropolii łacińskiej Halicko-Lwowskiej i dziejów Ziemi Czerwieńskiej¹⁰³. Nie zapomniano o trzechsetnej rocznicy zwycięstwa oręża polskiego w bitwie z Turkami pod Wiedniem w 1683 roku¹⁰⁴. Wracano do obrony Lwowa w 1918 r., domagano się utrwalenia heroizmu „Orląt Lwowskich” i poszanowania ich grobów¹⁰⁵. Opisano dzieje obrazu Matki Boskiej w Częstochowie w kontekście historycznym Jasnej Góry¹⁰⁶. Prezentowano Polaków, którzy wpisali się na stałe w tworzenie historii Polski, np. gen. Władysława Sikorskiego¹⁰⁷ czy Józefa Piłsudskiego¹⁰⁸.

Treści dotyczące spraw kulturalnych są naturalnym składnikiem periodyku, ponieważ inteligencja nie może się obejść bez czynnego w nich uczestniczenia. Stąd regularne bieżące doniesienia na temat muzyki, produkcji filmowych czy teatralnych oraz życia literackiego, w tym rynku wydawniczego, nagród literackich, drukowanie fragmentów różnych publikacji i wierszy. Za niezbędne uznać także należy informacje dotyczące funkcjonowania Polskiego Uniwersytetu na Obczyźnie w Londynie oraz różnych towarzystw naukowych działających na emigracji. Zastanawiająca jest rzucająca się w oczy nadreprezentacja (około 30 proc.) w piśmie tego segmentu kwestii dotyczących Kościoła katolickiego. Społeczeństwo w kraju nie w pełni jest świadome rzeczywistej roli, jaką odegrał on na emigracji, szczególnie wśród przedstawicieli fali uchodźców wojennych, tuż powojennych i kolejnych w XX wieku. Był instytucją, która pomagała zachować tożsamość narodową i chrześcijańską.

⁹⁹ *Serbowie w walce o wolność*, K 1977, nr 9–10 (79–80), s. 16–19.

¹⁰⁰ S. Bolesławski, *Korespondencja z Moskwy. 60-lecie zwycięstwa bolszewików w Rosji*, K 1977, nr 11–12 (81–82), s. 7–9. Na podstawie reportażu nadanego w telewizji duńskiej 8 listopada 1977 o godz. 22.20.

¹⁰¹ Przedruk z pisma drugiego obiegu w Polsce, niezależnego pisma młodych katolików z Lublina „Spotkania” 1979, nr 8: M. Sapiets, *Kościół katolicki i Ruch Narodowy o prawa człowieka na Litwie*, K 1980, nr 3–4 (109–110), s. 14–21.

¹⁰² *Afganistan: szaleństwo czy metoda?*, K 1980, nr 5–6 (111–112), s. 5–7.

¹⁰³ /code, ks./, *Sześćsetlecie założenia metropolii łacińskiej Halicko-Lwowskiej*, K 1975, nr 6/7 (52/53), s. 1–2.

¹⁰⁴ *Trzechsetna rocznica wiedeńskiej victorii*, K 1983, nr 3–4 (145–146), s. 20.

¹⁰⁵ *Dokumenty znieważonej pamięci narodowej*, K 1976, nr 1–2 (59–60), s. 16–17.

¹⁰⁶ *Historia obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej*, K 1976, nr 7–8 (65–66), s. 2–4.

¹⁰⁷ L. K., *Generał Władysław Sikorski (1881–1943)*, K 1981, nr 5–6 (123–124), s. 10–13.

¹⁰⁸ *Józef Piłsudski*, K 1982, nr 5–6 (135–136), s. 22.

Zakończenie

Jak przystało na ogólnoinformacyjne pismo polityczno-społeczno-kulturalne, jakim niewątpliwie była „Kronika”, zamieszczano tam materiały przeznaczone dla wykształconych w znakomitej większości politycznych emigrantów z czystki pomarcowej 1968 roku. Zatem artykuły, by być czytane, musiały się wyróżniać poziomem intelektualnym oraz podejmować interesującą problematykę. Ale również nieustannie dbano o to, by ożywić pracę niepodległościową wśród Polaków i by wspólnie bronić się oraz przeciwdziałać propagandzie PRL.

Jakościowa analiza treści periodyku wykazała, że we właściwych proporcjach zamieszczano artykuły polityczno-społeczne, kulturalne, jak również z jakim wysiłkiem i nakładem pracy garstka polskich patriotów, przymusowych uchodźców politycznych różnych fal emigracji, głównie po marcu 1968 r., z determinacją wypełniała bez cenzury duńską — czy szerzej — skandynawską przestrzeń polskimi treściami. Ludzie ci kierowali się myślą przewodnią „w służbie Polski i nauki”. Periodyk pełnił w czasie ukazywania się na skandynawskim rynku niebagatelną funkcję informacyjną, edukacyjną, kulturotwórczą oraz integracyjną, poruszając kwestie związane z polską historią, kulturą, życiem politycznym, naukowym, społecznym i innymi obszarami funkcjonowania naszych rodaków zarówno na emigracji, jak i w Polsce.

Bibliografia

Z uwagi na wielość prasowych odniesień („Kronika”), które dostępne są w przypisach, wykazano jedynie prace zwarte i inne źródła.

Prace zwarte i artykuły

Chwastyk-Kowalczyk J., *Katyń, dipisi, PKPR na łamach polskich czasopism uchodźczych*, Kielce 2011.

Chwastyk-Kowalczyk J. (rec.), *Sylwetki z alei przyjaciół w „Polsce poza Polską”*, Kopenhaga: Instytut Polsko-Skandynawski, 2022, 188 s., il., ISBN 9788789048277, „Zeszyty Naukowe PUNO”, Seria trzecia, 2022, nr 10, s. 223.225.

Ciesielski Z., *Pionier skandynawistyki*, „Dziennik Bałtycki” z dn. 24 XI 1992, nr 276 (Balticana).

Ciesielski Z., *Zbliżenia skandynawsko-polskie. Szkice o kontaktach kulturalnych w XIX i XX wieku*, Gdańsk 1972.

Gawinecka-Woźniak M., *Polska-Dania. Stosunki dwustronne w latach 1945–1968*, Toruń 2015.

Helsztyński S., *Stanisław Sawicki*, „Pamiętnik Literacki” [Warszawa], R. 36: 1946, z. 3/4, s. 369–374.

- Herman W., *Polska–Dania. Na pograniczu dwóch kultur. Z notatnika i wspomnień reżysera*, Bielsko-Biała 2020.
- Koczy L.B., *Tycho Brahe a Mikołaj Kopernik*, „Zeszyty Naukowe PUNO”, seria trzecia, 2014, nr 2, s. 15–26.
- Kruszewski E.S., *Bibliografia publikacji naukowych i publicystyki (1971–2018)/ Bibliografi over afhandlinger og publicistik (1971–2018)*, København 2019.
- Kruszewski E.S., *Duńczyk z Polską w sercu. Saga o Jørgenie Mogensenie*, Gdańsk 2020.
- Kruszewski E.S., *Duńscy przyjaciele sprawy polskiej*, Kopenhaga 2006.
- Kruszewski E.S., *Duńska poezja i proza oraz Polska. Przekład poezji i prozy na polski oraz komentarze*, Kopenhaga 2022.
- Kruszewski E.S., *En dansker med. Polen i hjertet. Saga om Jørgen Mogensen*, København 2021.
- Kruszewski E.S., *Polen i Dansk lyrik, udvalg og kommentar*, København 2022.
- Kruszewski E.S., *Problemy osadnictwa Polaków w Danii 1893–1939*, Londyn 1980.
- Kruszewski E.S., *Stanisław Lubicz Sawicki. In Memoriam 1907–2007*, Kopenhaga 2008.
- Kruszewski E.S., *Sylwetki z alei przyjaciół w „Polsce poza Polską”*, Kopenhaga 2022.
- Kruszewski E.S., *W służbie Polski i Nauki. Instytut Polsko-Skandynawski w latach 1985–2015*, Kopenhaga 2015.
- Olszewski P., *Terroryzm we współczesnej Danii*, „Studia i Analizy Nauk o Polityce” 2022, nr 2, s. 15–28.
- „Polak w Danii” 1918, nr 3, s. 23.
- „Polak w Danii” 1918, nr 4, s. 36.
- „Polak w Danii” 1918, nr 10, s. 73.
- Wasyłkowski J., *Na rzecz wolnej Polski. Towarzystwo Polskie w Danii i jego poprzednicy 1973–2001*, Kopenhaga 2002.
- Z dziejów Polski i Skandynawii: rozprawy i studia na X-lecie Instytutu Polsko-Skandynawskiego (Fra Polens og Nordens historie: afhandlinger i anledning af Polsk-Skandinavisk Forskningsinstituts X års virksomhed)*, red. E.S. Kruszewski, Emil, Ashøj, København 1995.

Inne

E-mail E.S. Kruszewski do J. Chwastyk-Kowalczyk z dn. 27 maja 2023.

Wywiad przeprowadzony przez Jolantę Chwastyk-Kowalczyk z prof. Eugeniuszem Stanisławem Kruszewskim w Kopenhadze 26 listopada 2021 r.